

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., $\frac{1}{2}$ an
6 cor., $\frac{1}{4}$ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 fr., $\frac{1}{2}$
an 9 fr., $\frac{1}{4}$ an
4 fr. 50 cm.

Foia apare în fiecare
Sâmbătă.

Unirea

Inserțiuni:

Un șir armonid:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

Tot ce privește foaia,
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirea”
în
Blaj.

Foaie bisericească-politică.

Anul XIV.

Blaj 8 Octomvrie 1904.

Numărul 41.

Cătră P. T. Abonenți.

Apropiindu-ne de capetul anului rugăm pe Onor. abonenți, să binevoiască a-și renoi abonamentul; iară cei ce sunt în restanță să ne trimită fără amânare suma datorită, căci foaia are lipse mari și arzătoare.

Administrațiunea.**Congres catolic român.**

III.

Preoțime catolică română! Popor unit! A sunat ceasul al 11-lea. Scutatu-s'au în potruva Bisericii Tale puterile lumii acesteia. Știința cu armele sofisticate se încearcă a destitui credința în Dumnezeu cel vechiu, ca în inimile astfel deșertate să zidească tron unui Zeu mincinos, plin de desfrân și putreziune: și tu să nu sari întru apărarea aceluia Dumnezeu, carele de atâtea-ori te-a scos din Egiptul suferințelor?! Nu vezi cum nori grei se ridică din spre apus, cari pe aripi de vânt aduc microbi de perire, — sunt norii ateismului, a neconfesionalismului, pseudo-liberalismului destructiv. — *Artele poreclite „frumoase” s-au angajat în serviciul perverzității: și de acum fiii tăi, — unica mângâiere a sufletului tău mult maltratat — nu vor mai fi acele flori nepătate, cari le-ai udat cu lacrimi și grijit cu sudori de sânge, — ci schelete, al căror măduă a săcat în focul cutropitor al senzualității — și tu nu sari — ca leul rănit de moarte — să-ți scapi odrazlele mai scumpe decât lumina ochilor?! Dorești să innoți în acest puhoi necurat? Dar stăi, — căci innoți spre vecinic răpaus! Uită, colo cască abisul, unde și-au aflat mormântul atâtea popoare dispărute de pe fața pământului prin păcatul lor propriu — prin necredință! Voești să ajungi soartea acestora? O, mai rămâi nițel, — să-ți reamintesc valurile de*

năpaste peste cari ai trecut de atâtea seclii. Dacă nu te-au călcat sub picioare oardele barbare, dacă furia atâtor inimi ai neamului tău nu te-a putut repune, — dacă stejarul plantat din viața lui Traian divul și azi mai rezistă — ca de atâtea timp — potop — viforului ucigaș — luptei pe viață și moarte între cel slab și tare, — o, spune-mi, dacă mai trăiești: ce te-a mântuit, — ce te susține? *Credința! Credința în Dumnezeuul vechiu! Și de acest Dumnezeu vrei tu acum să te lapezi? Să Te lapezi? O, da, — căci ce alta e indiferentismul religios, decât negarea pasivă a existenței lui Dumnezeu?!*

... Zeci de ani privim nepăsători cum să resfiră peste hotarele țării un curent primejdios a tot ce-i sfânt, ce e creștinesc-catolic, — cu se infițiază de acest curent toate clasele sociale: cult și analfabet, bătrân și tânăr, — cum infectează călbaza socializmului internațional rărunchii bietului muncitor desmoștenit, ba chiar espatriat de cătră parvenitii perciunați, — cum haita „liber cugetătorilor” disolvă legătura sfântă a matrimoniuului, aruncând art. de lege XXXI din 1894 tăciunele aprins în sanctuariul familiar! — În schimb însă desvoltăm eu atât mai mare acțiune în ură, pizmă și certe bagatele personali.

Nu așa! Îndărăt cu interesele egoistice! A sunat oara deșteptării, — la muncă! *Sus cu steagul lui Christos, Părinți-Episcopi! — Iar voi preoți și tu popor unit, dovediți în fața lumii, că sunteți uniți, — uniți în cugete și simțiri, uniți în viață și moarte, — uniți în Christos! Plânge sfânta maică Biserica, căci o ard ranele primite dela inimic, — să fim oare fii vitregi, privitori nepăsători ai acestei sângerări? „Murim mai bine — și noi — în luptă,” căci murim moartea martirilor, — dar lași, indiferenți nu vom fi, — nu, pe Dumnezeu! Deschide-ți dar terenul luptei, — frați preoți, și tu mirenime cu frica lui Dumnezeu, — adunăm-ne toți într'o mare adunare catolică, — unde (repet încă odată) aprinși de focul dorului divin de ale renoi toate în Christos: să renoi*

cu ajutorul Spiritului Sfânt fața pământului Bisericii noastre! La congres încă în toamna aceasta! Să ne ajute Dumnezeu!

G. Hubic,
preot gr.-cat.

Institutele noastre de învățământ.

— după rapoartele anuale. —

(Continuare.)

Tot dela Beiuș mai avem programa școalei civile gr.-cat. publice de fete, redactată de Vasiliu Ștefănică, directorul școalei, prof. gimnasial. La început se publică: Epistola pastorală a Il. Sale dlui Episcop de Orade, dată cu prilejul primei vizitațiuni făcute la Roma și apoi o vorbire cătră popor, ținută la o adunare a despărțământului Asociațiunii. N'avem nimic contra textului acestora, dar, nu ne putem explica, ce adde a face ele cu programa unei școale civile de fete! Urmează apoi regulile ortografice ale Academiei și planul de învățământ după materiile singuratic, cetirile și temele scripturistice din limbi și manualele, cari se folosesc în școală. Școala civilă stă sub conducerea unui senat de 14 membri și are un corp didactic, constător din 1 director și 9 profesori, cum și 1 catichet pentru fetițele gr.-ort. Numărul elevelor, cari au frecventat școala an. tr. au fost 90, din acestea 9 gr.-or. Numai românește să vorbească n'a fost nici o elevă, toate au știut și ungrește și 6 au știut și nemțește. Purtarea morală a fost laudabilă, progresul bun, au fost și 2 eleve cu nedestulitor.

Augmentarea mijloacelor de învățământ și în special a bibliotecii, s'a făcut în măsură destul de însămnată. La examenele finale a luat parte și dl Episcop diecesan, de asemenea și la invocarea Spiritului sfânt, cu care ocaziune a ținut elevelor o vorbire „instructivă și frumoasă.”

În istoricul școalei la fete despre educațiune se află următorul adevăr, vrednic de toată atențiunea: „pentru că nu atâtea, știința, instrucțiunea, cât mai cu seamă educațiunea, inima nobilă avântă voia spre fapte bune și nobile.” Și apoi ca o concluziune argumentătoare se adauge: „O datină bună a profesoarelor, că și în timpul liber dintre prelegeri încă petrec cu elevele, încerge cu mult efect asupra educațiunii.”

Câteva espresii greșite remarcăm și aici d. p. „pentru recuisiteile fizice-chemice-naturale și laboratorice să se designeze

conclave (?) profesorală de până acum. — „s-au preliminarat piesele de ceit, — „părinții... cari au venit pentru fetele lor de a le duce acasă“ etc. Nepotrivit așiam și înșirarea în programă a felicitărilor cererilor sosite dela Ordinariat. Ca ceva interesant relevăm tot din cronică școlară, ca inspectorul școlastic vestitul Orbán Sipos, a fost în cl. I. la bătă de naturală, a cerut însă, ca elevele, să cetească, analizeze și declameze din l. maghiară, din constituția patriei și despre colorile patriei. În cl. II. la l. maghiară a cerut dela eleve să-i răspundă despre emblema patriei, iar în cl. III. din istorie a poftit ca elevele să-i spună lecția și pe ungurește.

În partea a doua a programei se face raport de interdicatul de fete: toate bune și frumoase. Au fost interne 86 eleve dintre cari 44 gratuite, 40 din f. Pavel și 4 din fondul școlară.

Internatul a avut 1 rector, pe neobositul Alesandru Gera, spiritual, medie, directoră, 2 prefecte, instructoră, guvernantă și 2 bone.

REVISTE.

Ungaria. Ziarele din Viena și Budapesta își exprimă îngrijirea asupra faptului, că între România și Austro-Ungaria negocierile pentru încheierea unei convențiuni comerciale înaintează foarte încet. Să afirmă chiar că ele nici nu s'au început încă, și că numai în Noemvrie se vor începe. Guvernul român conform hotărârii camerei și senatului va pune în vigoare cu ziua de 1 Decemvrie noul

tarif vamal român. Convenția comercială româno-austro-ungară nu încetează de a fi drept decât la finea an. 1905 totuși în noul tarif vamal român multe mărfuri vor cădea sub taxe urcate. Astfel exportul din Austro-Ungaria în România va fi îngreunat. Ceea ce maitare îngrijeste cercurile interesante e că convențiunea între România și Germania e în ajun de a se subscrie, și pe baza acestei convențiuni Germania va putea trece în România articlii săi de industrie în condițiuni mai favorabile, păgubind astfel exportul austro-ungar.

În fața acestei situațiuni ministrul de externe austriac Goluchowski a propus guvernului român încheierea unei proviziuni pe un an. Se afirmă, că guvernul român a respins propunerea.

Franța. Vorbirea lui Combes dela Auxerre a fost viu discutată în presa franceză. Cu această vorbire nu au fost mulțumite nici foile guvernamentale.

De ce voiește ministrul președinte să rumpă concordatul cu învoiala Vaticanului când încă nici nu să știe că oare Vaticanul să învoiește la așa ceva? Aceasta o întreabă partizanii lui Combes, cari sunt de părerea, că e de prisos a mai întreba Roma. În cei 12 §-i ai concordatului nu se amintește cum și când să se rumpă concordatul. Guvernul francez e în drept să rumpă concordatul dacă și țara o vrea. — Din

epistolele dintre guvern și Vatican se vede, zic guvernamentalii, că Vaticanul vrea rumperea.

Vorbirea dela Auxerre și evenimentele ce s-au desfășurat după aceasta au decepționat tare mult pe dușmanii concordatului, și sunt neindestuliți pe lângă tot succesul lui Combes, că în timp de 2 ani dintre 16.904 școli congregaționale a închis mai 14.000. — Francezii încep a observa, că concordatul se va desface târziu de tot. Concordatul va fi pus foarte târziu ca obiect de dezbateră în parlament, și până ce îi va veni rândul, politica se poate schimba radical. Declarațiile ușuraticale ministrului președinte au surprins neplăcut chiar și pe ministri.

Dar s'a recules Combes și a folosit expresii mai moderate cu privire la ruptura dintre biserică și stat, ruptură ce e un eveniment istoric cu un caracter general. Astfel dară bisericile și edificiile ecclesiastice le va lăsa neatinse încă vre-o 15 ani și nu le va preda comunelor, cari apoi le-ar folosi după plac. Fanatismul anticlerical al socialistilor cari sunt în majoritate deocamdată nu va putea conturba serviciul divin nicăiri. De altcum e foarte probabil, că tocmai din pricina concordatului, majoritatea din parlament să va compune din partide nouă, ceea ce va aduce cu sine că socialistii vor fi majorizați.

FEUILLETON.

Înainte de cununie.

— de Iean Neruda.

Cum mă întore în Tirada del Corso, trece repede pe lângă mine o fată. Venia de oătră, bulevardul Colonna. Nu avea pălărie pe cap, numai un vâl negru, pe care-l trăsese de-abinele pe ochi. Mantaua-i lungă de catifea de comun o purta mamăsa, cu toate aceste o cunoscu. Da, ea e, dragă-lasă fată a stăpânului nostru. Avanti dar, să o ajungem.

— Signora Constanza!

— Ah! — zisă privind cu spaimă îndărapt, dar apoi pe buză i-să ivi un suris ușor și roș.

— Unde, unde, dacă-i permis să întreb?

— Vin din St. Eustachio.

— Ei, ei — doară puteam presupune că acolo vă este cuibul cel nou, pe cum mi-ai povestit ieri. Constanza roși puțin și-și pleacă privirea la pământ.

Draguță ființă! Talie zveltă, de statură mijlocie, față brunetă sănătoasă, părul negru și neted, ca mătasa, ochii — oh, ochii dulci, ca... cum să și zic... ca mierea. Și cât e de naivă, cât de povestitoare și amabilă! Așa de câteva zile locuiesc la tatăl său și deja așa e de prietinoasă cu noi micuța, ca și când Dumnezeu știe de când ne-am cunoaște. Macar-că-i mireasă. — Luca, sculptorul e mirele, să spune, că e mare artist, așa gladiatori și ciopli ca mine altul. Și Luca acesta e chiar așa de bun și amabil ca

mica sa mireasă. Așa sara ședem împreună cu ei în grădină sub lămâi și ne desfătăm cum să gugulească și să dezmeardă. Nouă ne spun tot, chiar și ce cugetă; ne spun că cu cât foc să iubesc; tatăl donă lui nice nu a voit să audă de lucrul acesta, dar în fine s-a înduplecat și acum totuși vor locui împreună colo în St. Eustachio.

— Așa-e că în șasa va fi nuntă?

— Oh, nu, că în șapte. Doară ziua a șasa e zi nenorocoasă.

— Așa?

— Firește, că așa, în Iulie una cu alta sunt trei zile nenorocoasă: prima a cincea și a șasa. Doară în patria D-tale a altcum?

— Apoi din parte-mi, signora, poate fi și altcum, căci eu nu știu. Dar ian spune numai, aveți multe zile de aceste nenorocoasă?

— Oh nu multe, numai vre-o patruzeci.

— Numai? Apoi care-i mai nenorocoasă?

— Santa Madona, dar D-ta nici aceea nu știi, când a vândut Iuda pe Domnul Isus?!

— Ei, uite era să uit, știu, prima April!... Mâna dreaptă și-o ținea întruna sub manta și gesticula numai cu stânga.

— Ascunzi ceva, signora?

— Constanza nu răspunde.

— Ceva frumos trebe că-e? Roșește. Avea un vas cu apă sfințită.

Se uită la mine cu serioșitate gravă și eu continuu.

— Sigur... că vi-e de lipsă în noua locuință.

— Oh, pe cel nou l'am așezat deja! Dară am cerut dela mama împrumut pe al său — pe acela, care ani de rândul a văzut

fericirea părinților mei și din acesta mi-am stropit locuința cu apă sfințită; de acolo vin acum. Oh, Luca e așa de rău! Închipueți numai, nu mi-a permis ca să pun crucea în chilia lui, fără a zis, să o punem în culină. Închipueți numai, — în culină!... Ei, dar în fine tot el o a așezat-o, tot e bun băiat. Am stropit cu apă sfințită și lădița servitoarei noastre; las înmulțască-i-să mica avere. Știi mă rog, mi-am tocmnit o fată din provincie, dar e atât de șoadă sarmăna. I-e frică singură în locuința cea nouă.

— D-tale sigur că nu ți-ar fi frică signora, așa-i?

— Mie... mie... zău eu-s și mai fricoasă, nu ași sta acolo nice un moment; ași fugi.

— Apoi știu că te bucuri, că în enrând o să fie cununia. De ce nu te-ai bucura?

— Oh, nu mă bucur. Mi-e frică. Tare mi-e frică. Că știu mă rog... îți voi enara întreaga istorie. A șezut la noi un student, îl chema Signor Miccio (ce aduce cu numele: măgar.) Eu de câte ori îl agrăiam pe nume, mă uitam în altă direcție, că era atât de curios. Studentul acela a căzut la examen și în supărarea lui a voit să-și stângă viața, eu însă l'am rugat să nu facă nna ca aceea. De atunci ținea morțiș că eu sunt „Ingerul lui apărător“ — și voia să mă aibă de soție. Acum, că-s mireasa — mă infrică cu aceea, că sau pe mine sau pe Luca, dar pe unul din doi de sigur ne va omori. Mai auzit-ai așa ceva?

Ea se oprî îngrozită. Eram chiar dinaintea unei case, pe a cărei părete era o restignire, încunjurată de flori, sub ea o candelă.

Catolicii într'aceea se organizează, și pentru viitor ei au abzis de sprijinul statului, care în fiecare an le da 42 milioane.

În cazul, că rumpe concordatul, biserica ajunge sub dispoziția legii din 1901. În Paris s'a și început organizarea în „asociații.“ Comunile bisericesti formează, după episcopii, o federație, iar episcopiile toate formează federația principală. Astfel dară, biserica din Franța, va fi cu mult mai unitară ca sub concordat, și cu mult mai impunătoare și mai de temut. Când va veni dară rândul la rumperea concordatului catolicii francezi vor fi organizați. E interesant, că ce vor zice la aceasta partizanii lui Combes, căci așa biserica catolică se ridică unitară într'un chip amenințator pentru inimicii ei?

Roma însă tace și așteaptă cu desfășurarea evenimentelor având credință tare în izbânda cauzei. Miile de peregrini, ce și-au prezentat omagiile lor Scaunului papal au spus că e eschisă ori ce posibilitate de a se face vre-o ruptură în biserică. S. S. Papa i-a primit în decurs de două săptămâni pe toți. Cu Harmel, conducătorul peregrinilor, s-a întreținut mult cercând să cunoască de-a binele stările din Franța.

CORESPONDINTE.

SFINȚIRE DE BISERICĂ.

A fost un suris al raiului, dulce fermecător — un praznic ales și strălucit! Înălțeg impunătoare solemnitate, ce a avut loc pe

Constanza își făcî cruce. Apoi rosti un Tatăl nostru și în fine zise:

— Cu noi să fii. Doamne Dumnezeu, ca să se risipească de pe fața pământului inimicii nostri, și să fugă de la fața Ta cei ce-te urăsc! — Luca se mânie pe mine, dacă vorbesc astfel, dar nu am ce-i face!

— Și intru adevăr nu ți-e frică signora Constanza?

Nu! pentru că cartea de rugăciuni, care e doară și de-o sută de ani, o voi duce cu mine, când vom merge la cununie. Apoi din cei dintâi bani ce-mi va da Luca, voi plăti o slujbă și voi aprinde câteva lumînări în biserică. Ce zici la asta?

— Foarte bine! De sigur veți fi fericiți.

— Și eu așa cred, signor. Azi dimineață, am intrat în biserică St. Augustin și am oferit Fecioarei o inimă de argint — și razele soarelui ce se strecurau prin geamurile vâstului dom trecură, par-că, prin inima mea lăsându-o plină de sentimente nespuse — de credință și speranță-n viitor...

Ajunserăm acasă. Constanza intră pe poartă ca un fluturel.

Eu am mai stat afară puțin, mi-să părî că, m-am uitat în rai, în strălucitorii și neasămănatul rai... Păzească-te Dumnezeu, mică mireasă fericită!

tradusă de: **B. O. Colceriu.**

Ier. în comuna Sudurău, în 18 Septemvrie 1904. din prilej de sfințire de biserică.

Situată chiar în marginea Sălăgiului și a diocesei de Gherla, Sudurău e o comună mică și mixtă, în care elementul român băstinaș e numai o mână de oameni. În față cu elementul maghiar covârșitor și cu politica de cucerire, această mână de popor, pe terenul cultural și cel al menținerii proprii, a încercat grele probe, din cari însă a eșit demn și biruitor. Greu încercare a avut, mai în anii trecuți, cu școala, pe care cu toate șicanele și presiunile, în butul școlii de stat din loc. o susține cu mari jertfe, în chip neeseptionat, fără nici un ajutor. Mai greu încercare a fost lipsa unei biserici corespunzătoare. Zidită din piatră la anul 1841. provăzută cu coperiș și turn de lemn pe semne numai provizor, biserica cea veche în anul 1901. amenința cu demolare și renovarea ei a fost arzătoare și neamănată. La trei ani, în urmă, pot cu bucurie constata, că micul popor a biruit și această probă, și în locul celei vechi, astăzi se ridică o biserică frumoasă — cu un turn corespunzător de piatră, renovată în stil modern, la vederea căreia fiecare român se simte mândru și îndestulit.

Laudă și mulțămită în primul rând lui Dumnezeu, care nu uită de poporul său și apoi mulțămită și recunoștință acelor inimi mari române, cari sar în ajutorul celor mici întru mărirea lui Dumnezeu și propășirea neamului.

Între aceștia am să amintesc întâi pe rep. *Ioan Giurgie* din Vezeud, care — încă la anul 1895 a dăruit spre scopul bisericii 1000 cor.

Meritul principal al renovării și în deosebi al înfrumusețării lăuntrice, revine dărnicei desinteresante, a marelui binefăcător spect. dn. *George Szilágyi* mare proprietar de pământ locuitor în Sanislău. „Cu ajutorul lui Dumnezeu și a Maicei sfinte“ cum zice, *Di Szilágyi* cu o uimitoare stăruință și sîrguință s'a ridicat la bunăstare, materială tare frumoasă, ce i-ar oferî o viață liniștită și compadă, dar mare la inimă și înalt în simțiri cum e, Diul abzice de comoditate și prisosul agonisării sale îl pune în folosul neamului împărtaşindu-l bisericilor și școlilor misere.

Și aceasta n'o face din fală nici pentru renume, ci din cea mai curată recunoștință către Dumnezeu și Maica sfântă „că stăruințele sale le-au încununat cu succes și din cea mai sinceră iubire a neamului său. De munificința lui beneficiază tare multe biserici și școli însă până acum nici una în chip și măsură așa mare, ca biserica din Sudurău. Pe lângă staturile sale înțelepte scoase din o bogată praxa de viață, *di Szilágyi* cu grandioase sume a ridicat biserica din Sudurău.

Spre scopul zidirii ne-a pus la dispoziție 60.000 cărămide făcute și arse pe spesele sale. A pictat biserica cu 200 cor. Pe cheltuiala lui s-a făcut: altarul cu baldachin de toată frumuseța, ce a costat 600 c.; masa de proscomedie, miniatura altarului, cu 200 cor. Apoi a făcut un iconostas, bogat în decorațiuni și aurituri, provăzut cu 52 icoane artistice executate, ce a costat total 1760 c. Din a lui dăruință mai avem o icoană portativă a *P. C. Fecioare* pentru procesiuni, ce e o adevărată podobă, și a costat

400 cor. Cătră icoană a mai dat vestminte albe uniforme încinse cu pantlici ce poartă inscripția „bucură-te Marie“, pentru 4. feté, cari vor purta icoana. A mai dăruit 2 prapori în preț de 180 cor. 2 feșnice aurite în preț de 20 cor. un rând de odajdii în preț de 100 cor. și 4 rânduri de vestminte pentru ministranți. În urmă a luat asupra sa angajamântul, de bună sama mare de a provedea toată inteligența și poporul, ce va veni la sfințire, spre care scop a improvizat localuri mari în ferma sa Odăi, situată la 1/2 Chlm. departe de Sudurău.

Au mai dăruit *Alexandru Marian* din Odăi 30 cor. *Floare Turdean v. Erdei* din loc 200 cor. *Ioan Donca* din loc 100 cor. rep. *Mihai Butean* din Ciomachez 100 cor. v. d. *Petru Butean* din Ciomachez 200 cor. *George Corb.* din Odăi 200 cor. *Ioan Gustuș,* din Odai 20 cor. rep. v. d. *Gavrilă Iacobuț,* a văpsit corul cu 20 coroane a procurat: Orologer și Triodul în preț de 29 cor. *Vasile Erdei* a dăruit o cruce pe altar în preț de 24 cor. *Mihai Széleș* a dăruit o cădelniță în preț de 31 cor. *Gavrilă Iacobuț* a întraurit potirul cu 32 cor. și *Floare Irimi v. d. Bacoș* a dăruit un rând de haine bisericesti în preț de 120 cor.

Deplin renovată și adinstată cu toate celea prescrise de ritul oriental, această biserică, ce astăzi nu are păreche în Sălăgiu, s'a inaugurat, cu mare solemnitate în 18 Septemvrie 1904. Solemnitate, ce cu tot timpul nefavoritor a reușit splendid și peste așteptare.

Credincioși programului zilei, după primirea delegatului episcopesc, în persoana bunului și activului protopop din Santău Reverendissimul *D. D. Coroian,* dinpreună cu preoții sosiți, s'a început actul sfințirii. Îndată la început a sosit poporul din *Sanislău* în procesiune, cel din *Otoan,* apoi cel din *Vezeud,* și poporul din *Körös* și alții din satele vecine. Încât biserica, jurul ei și strada întregă, era ticsită de credincioși.

S'a făcut apoi încunjurarea bisericii. Era impozant și sărbătorese cortejul, ce încet și maiestos a împrejurat biserica. Serviau delegatul episcopesc, și preoții: *V. Mureșan* din Recighea, *V. Patcaș* din Otoan, *V. Mureșan* din Seuca, *Ioan Szilágyi* din Vezeud, *St. Cuc.* din Pir, *E. Lobonț* din Silvaș, *V. Hoblea* din Cig, *G. Mateiu* din Andrid, *A. Bogdan* din Portelec, *A. Mureșan* din Dindileag, *I. Pataki* din Sanislău ca diacon și preotul local, toți îmbrăcați în odajdii alese și strălucite. După încunjurarea de 3 ori a bisericii a urmat s. liturgie. Cântările le-au executat alternativ, corurile, tinerimeii din Sanislău sub conducerea inv. *N. Mureșan,* și cel al tinerimeii din loc sub conducerea inv. *I. Letan,* ambele cu multă preciațiune și tact.

După s. liturgie Rsimul dn. protopop și delegat, a urcat amvonul improvizat înaintea bisericii și a rostit o preafumoasă predică ocazională, îndemnând la iubirea bisericii. A urcat apoi amvonul părintele Șieștilor dr. *V. Lucașiu* și cu o aleasă elocință și măiastră predare a ținut pătrunzătoare apreciații în onoarea Pontificelui, împărat-regelui, episcopului, protopop, preoților și în urmă în onoarea binefăcătorului *G. Szilágyi.* Cu toate că ploana, poporul — în număr peste 600 — sta neclătit și răpit asculta cuvintele ce curgeau

atât de dulce și grav, din gura oratorului. A fost de toată frumusețea apreciația în onoarea dlui Szilágyi. părintele Lucaciu a tâlmăcit recunoștința poporului către o inimă mare, ca dl Szilágyi, care cu binefacerile sale grandioase tinde a servi idea românească binele și deșteptarea poporului. Lacrimi de bucurie, am văzut în ochii multora. — În urmă a urcat amvonul preotul local și făcând istoricul bisericii a cetit lista dăruitorilor.

Pe la 2 oare d. m. toată inteligența s'a intrunit la prânzul dat în Odai de dl G. Szilágyi, sub care sau zeis mai multe toaste și care a durat până târziu d. m. în cea mai viuă dispoziție.

Am să amintesc cu multă laudă proviziunea aleasă, varie și îmbelșugată și mai pe sus afabila, atenta și românească ospitalitate, de toți admirată, cu care dl și dna Szilágyi toată ziua și noaptea s'a îngrijit, ca unul fiecare să se afle bine și de nimica să nu ducă lipsă.

Sara s'a ținut, tot în Odai, balul aranjat de tinerimea română de pe Ier, la care a luat parte o frumoasă și aleasă cunună de dame și domni, dansând în cea mai bună armonie și dispoziție până la ziua albă. Iar în Sudurău s'a ținut bal popular, ce încă a durat până dimineța.

Deseriind în conturi generali solemnitatea zilei, am să dau samă despre venitul intrat în folosul bisericii:

1. a) Sub durata sfințirei, au dăruit: dl Ioan Filep din Santău 50 cor. vād. Filep și vād. Rebeleş din Santău câte 20 cor., G. Mocan, G. Molnar din Santău, G. Pop M. din Körös, D. Balaj și C. Vereş din Sudurău și I. Iuhas din Sanielău câte 10 cor., M. Curtean din Carei 8 cor. V. Nilvan, I. Nilvan câte 6 cor. V. Şut 5 cor., G. Kereji, L. Murăşan, Gr. Rad, G. Neguran, I. Kereji, L. Pride și V. Huluga câte 4 cor., în total 213.—

b) Din dăruiri mai mici. 280.88
laolaltă 493.88

2. a) La balul tinerimei aranjat în folosul bisericii au suprasolvit: Dnii C. Vereş, S. Bölönyi și L. Vereş câte 8 cor. P. Butean, G. Fülep, G. Neguran și A. Varga câte 4 cor., A. Gozar, V. Hoblea și G. Molnar câte 3 cor. D. Pop 2 cor. 20 fil. T. Laziu și I. Uray câte 1 cor. total 53.20

b) Din biletele de intrare răscumpărata intrat 115.—
total 168.20
cheltueli: 72.—
venit curat: 96.20

3. a) La balul popular au supra-solvit: G. Neguran 5 cor. P. Butean 3 cor. total 8.—

b) Din bilete de intrare s'a primit 259.08
laolaltă: 267.08
cheltueli de aranjare: 34.38
venit curat 232.70

Astfel din ocazia sfințirei s'a trecut în casa bisericii total 822.70

După cari, în numele senatului bisericesc gr.-cat. și al poporului român din Sudurău, când aduc și pe aceasta cale, cel mai sincer prinos de mulțumită tuturor dăruitorilor binefăcătorilor și suprasolvitorilor, în special dlui G. Szilágyi îi dorim din adâncul inimei, ca Dumnezeu să-i pri-

mească jertfele aduse în folosul bisericii noastre și din belăug să-l facă părtaş din rodul rugăciunilor, ce biserica înaltă, pentru cei ce iubesc bunăcuviința casei Domnului.

I. Gael,
preot local.

Câmpeni, 18 Sept. 1904.

Onorată Redacțiune!

Cetisem și în „Telegraful Român“ raportul despre focul din Câmpeni, unde se zice: „Biserica gr.-cat., după mărturisirea celor prezenți, să putea mântui cu un ciubăr de apă.“ Și o lăsam să fie zisă... cu atât mai virtos că raportorul însuși vorbește „după mărturisirea celor prezenți.“

Dar când am cetit această aserțiune reproducă și în prețitul „Răvașul“ Nr 36—37; și încă sub verdictul „Nepăsare păcătoasă“ — în interesul adevărului — m-am decis a Vă adresa aceste reflexiuni, pe cari Vă rog a le publica în prețiosul nostru ziar „Unirea.“

Dacă ne-ar fi locul să vorbim enigmatice și fără temein, și eu aş putea afirma că: se putea evita toată nenorocirea cu un păhar de apă, dacă ar fi fost păharul, apa și omul care să o aplice la timp pe prima schinteie.

Și biserica noastră s'ar fi putut mântui cu un ciubăr de apă, dacă ar fi fost ciubărul, apa și o ceată de oameni. Și doară și aceia ar fi ars! Căci:

a) *Focul.* Nimenia care nu a văzut, nu-și poate închipui natura aceluia horibil foc! Ca dintr'un vulcan a erupt flacăra din acel loc de nenorocire, unde s-a escat focul. Și flăcările după ce și-au luat sborul, nu rămăneau legate de edificiile cari ardeau, ci sbureau purtate de puternicul vânt dela apus spre răsărit; și vântul nu sufla numai atâ înainte, ci isbea norii de foc și în dreapta și în stânga, cu furia vântului ce premerge unei vijelii cumplite.

Iar flăcările umpleau tot spațiul de pe pământ și până sus în văzduh, așa că intrau în case pe uși și pe ferești, ca și când o mână rea le-ar fi purtat; și ce putea ridica acel vânt, pe aripi de foc, ducea departe, ca sămăn trist de o mare nenorocire. — Martori ne sunt două sate: Bistra și Musca pe a căror hotar se găseau la tot pasul cărbuni de șindilă și hârtii de jumătate arse — mai ales dela pretură — la o distanță de 10—12 km.

În calea acestui potop de foc fiind biserica noastră, *nici într'un chip nu se putea mântui de incendiu.* Un ciubăr de apă ar fi fost un picur pe o mare de foc. Dovadă: ciuberele și buțile cu apă ce le aveau cei mai mulți proprietari de case din mandat polițanesc. Și-au folosit toată apa stângându-și casa în 5 locuri și s'a aprins în alte 10, pierzându-și timpul scurt, în care puteau scoate ceva, le-a ars totul, în urmă abia a scăpat și ei cu viața.

Biserica noastră nu s-a putut mântui, căci în jurul ei de trei părți a fost cel mai teribil foc. În partea spre apus, de unde a venit focul, erau aglomerate cele mai multe case, și tot teritoriul acoperit cu număroase superedificate toate din lemn, de cari era despărțită numai prin o mică stradă cam de 6 metri lată. Biserica noastră stă pe un mic podeiu încins cu mur, ca o mică cetățuie. Sub murul sudic era șopru, drept șatră pentru vânzătorii de opinci, construit

din lemn de brad, coperit cu șindilă; iar de-asupra-i la distanță de 5 metri e biserica. Acest șopru a produs un foc grozav sub streșina bisericii și așa era imposibil a o putea mântui.

Arborii ornamentali, ce erau de-asupra șopruului în micul spaț până la biserică, verzi și sănătoși, unii de grosimea omului, au ars în partea către șopruri mai până la mada trunchiului; iar unul a ars până s'a frânt. Acești arbori ca martorii cei mai fideli, deși muți vor spune ori și cui: cum s-ar fi putut mântui biserica noastră cu un ciubăr de apă.

Apoi în primul moment nimenia nu a crezut că doară și biserica se va aprinde. Mulți vecini și-au dus vesminte și alte obiecte la biserică, sperând că acolo le vor mântui; dar pe când se întorceau cu altele nu s-au mai putut apropia de flăcări și așa acolo au ars.

Încunjurată de o teribilă vapaie, biserica noastră a luat foc deodată de trei părți dela ușe, coperișul din partea spre șopru și coperișul de pe altar; iar pe ferești din șopru s'a aprins internul: praporii și scaunele. Nu ar fi putut o mântui nici o ceată de pompieri cât de apti, să fi fost pregătiți la aceea cu o oară înainte, cu atât mai puțin că în apropiere nu era nici un picur de apă; iar a străbate la Arieș era imposibil pentru flăcări.

b) Apoi *panica* e a doua plagă în vreme de pericol. Eu eram în convoiul funebrel. Când se cetca evanghelia la intrarea în cimiter, observ în public un murmur. Clopotul suna a pericol. Privește unde toți priveau; și plec înte, cu atâta mai vârtos căci fumul se arăta în direcția mea. Ca tot omul!.. Oare nu va fi la noi?!.. Alerg acasă. Desbrac reverenda, și primul gând mi-a fost: să salvez archiva parochială. Am scos-o toată în fundul grădinei; dar cu aceasta mi-am pierdut cam un pătrar de oară.

În al doilea pătrar am încercat pe trei căi să pot ajunge la biserică. Prin piață n'am putut străbate de flăcări. Întorc ceva înapoi, sparg cu o săcure ce aveam la mine o îngrăditură, pic. mă lovesc grav la un picior, dar mă ridic, intru în alvia Arieșului și prin râu în jos ajung la strada laterală „Brădineasa.“ Aci fugeau oamenii spre râu și mă opresc spunându-mi că pe acolo e imposibil a trece la biserică. Întorc, încunjur focul pe partea din apus, și preste „țarini“ mă apropin de sf. biserică, în care însă nu mai puteam intra cu alt gând fără ca să ard în flăcări... A trecut cel mult o jumătate de oară, până când tot ce a ars a fost cuprins în flăcări. Și când un coperiș se aprindea, așa de repede se lăția focul, ca și când tot ar fi fost preșerat cu o materie esplosivă. Lucru esplicabil: șindila neplouată toată vara, uscată scrum, s-a înscămoșat. Flacăra sbura pe ea și apoi ardea deschis, ca hârtia resfoiată. Neputând ajunge la timp, n'am putut scoate absolute nimica din pompoasa noastră biserică.

Și această calamitate, deopotrivă a ajuns pe toți locuitorii și toate oficiile publice din centrul comunei. Din 11 cancelarii nu s-a putut salva nimica, — puțin numai dela perceptorat — măcar că erau acolo oficiali și servitori.

Toți locuitorii abia au scăpat cu viața, căci în primul moment au alergat toți la acel izvor de nenorocire, unde s'a iscat

focul; de unde alungați de foc au ajuns acasă odată cu flăcările. „Neronii“ ce i-se păreau corespondentului dela „Telegraful“ că priveau „cu nepăsare“ de pe dealuri, erau în realitate „Eremii“ nefericiți scăpați cu fuga ce-și deplângeau nimicirea averei lor și păzeau acolo puținul avut ce l-au putut duce cu ei. — Acolo au priveghiat 2—3 nopți bătrâni neputincioși, mame cu copii, și doamne onorabile. Și asta după corespondentul zis e „nepăsare“ păcătoasă.

El zice: „din case nimic sau aproape nimic nu sa putut mântui.“ „în 15 minute tot teritoriul din centrul Câmpenilor a fost cuprins de flăcări“... „Ori ce localizare a focului a fost imposibilă.“ „Pompierii din Abrud sosesc... nu mai pot însă străbate prin foc ci mântuiesc ce mai pot.“ etc.

Și despre toate aceste zice: „am văzut cu ochii“...

Dacă a văzut cu ochii această privește horibilă, cum poate oare crede cu inima ca în asemenea împrejurări „Biserica gr-catolică“ — și numai biserica gr-cat. — „s'ar fi putut mântui cu un ciubăr de apă“?! Dacă acele le constată, oare cu ce conștiință acusa opiniei publice o comunitate de oameni nenorociți cu vina „nepăsării“ păcătoasă.?!... Dacă nu-i cuvânt de mângâiere, cel puțin să nu ne mai supere în amara nenorocire!

Am comunicat acel raport curatorilor; și cu regret luând știre, m'au incredințat să declarăm publice că indignați declinăm dela noi zăpădul ce s-a scris asupra noastră „Nepăsare păcătoasă“, nefind vinovați de acea. Și să dorim tuturor „și celor ce ne zic nouă: bine e bine e“ ca Dumnezeu să-i ferească de nenorocirea, ce noi am îndurat!

Petru Simu,
adm. paroch.

Noutăți.

Onomastica Maiestății Sale. Marți dimineața corpul profesoral, pontificând directorul gimnazial, a celebrat sta liturgie pentru onomastica Maiestății Sale. Au asistat la sta liturgie elevii școalelor din loc.

Redacționale. Dl *Iuliu Florian*, capelan în Cluj a intrat ca redactor responsabil al „Răvașului“ în locul dlui *Basil Moldovan*, care s-a depărtat din Cluj. La „Poporul român“ din Pesta conducerea foii o va relua dl *Dionisie Stoica*.

Serbările dela Iași. La începutul lunii acesteia familia regală a României va visita Iașul. Cu acest prilej va asista la serbările centenare ale Seminarului Veniamin și la inaugurarea bisericilor sf. Nicolae, ridicată de Ștefan Voda și Trei Ierarhi, ridicată de Vas. Lupu. În decursul petrecerii la Iași se vor reprezentați festive în tractul național, jucându-se în sara primă piesele. „Mărioara“ și „Ziua scadenții.“ iar în a doua „Ulrandă“ toate trei piesele scrise de Carmen Sylva. Familia regală va sta la

Iași din 1—5 st. n. Se fac mari pregătiri în vederea acestei vizite.

Limba română în Brasilia. Un sas din Ardeal mergând și așezându-se în Brazilia scrie foaiei nemțești Kr. Ztg. din Brașov. — „În familie vorbim săsește și când ne aud ceilalți coloniști germani cugetă că vorbim ungurește. Cunoștința limbii române însă ne este de mare folos, fiindcă multe cuvinte sunt întocmai ca cele portugeze, sau samănă cu acelea.“

Gubernorul Bucovinei. Orașele Bucovinei se întrec intru a-i alege pe prințul Hohlenlohe cetățan de onoare din prilejul depărtării sale din Cernăuț. Chiar o stradă din acest oraș va fi numită după numele fostului președinte al țării.

Masa studenților din Cluj. „Răvașul“ anunță, că direcțiunea societății „Economul“ a primit la masă pe semestrul I al anului școlastic curent 19 tineri universitari. În acest au masa se va administra în regie sub conducerea capelanului Iuliu Florian și s'a deschis la 6 ert.

Congregația dela Sibiu. Luni s'a ținut congregația comitatului Sibiu, cu acest prilej s'a creat un nou cerc administrativ, al Cisnădiei. Românii sperau să câștige pentru ei cel puțin postul de pretor. Sașii, cu cari s-au pus în conțelegere, nu s'au învoit ci au pus în amănund locurile sași. Românii au protestat solemn contra acestei ilegalități și au părăsit toți sala de ședințe în mod demonstrativ. În ședința de după amiază au venit la ordinea zilei propunerile dlui Ivan în chestia monumentului lui Iancu și disolvării partidului național. Amândouă acestea, la propunerea comisiei permanente, au fost respinse.

Peregrinaj la Mân. Catalina. Primim următoarele șire: În 27 a. l. c. s-a ținut peregrinaj la Catalina. A pontificat protopopul tractului Dărgii Andreiu Iovian însoțit de 6 preoți. Public a fost de câteva sute. De dimineața s-a oficiat mânecatul, apoi s-au făcut ceremoniile obicinuite la înălțarea sfintei cruci. După sfârșitul acelor s-a ținut s. liturgie în liber, de oarece biserica modestă nu putea cuprinde publicul adunat. După sfârșitul ei s-au ținut maslu peste morboși și sfințirea apei, după care publicul s-a depărtat nu numai mângâiat și însuflețit ci frapat în mod deosebit. Ceeace în tip deosebit de astă dată a frapat publicul a fost predica ținută după s. liturgie de Aurel Fodor, preotul Achileului-mare Deja în decursul serviciului a fost cuprins publicul de un interes viu față de aceea, de oarece s-au fost svonit că dânsul are să vorbească. Cei ce l-au mai auzit, abia aștepta să-l mai auză, cei ce nu l-au auzit erau curioși să vadă că oare pe dreptul se bucură de un așa renume de predicator — și că oare în adevăr corespunde laudelor ce i-să fac. — În mijlocul curiosității generale începe predica. Dar abia o începe și lacrimile publicului dovedesc că i-a împlinit așteptarea. A vorbit peste 1/2 oră în o liniște și tăcere mormentală, fără ca ascultători să-i piardă din o vorbă. Întru atâta erau de frapați de puterea cuvintelor lui încât ca tîntii de pământ așa stau privind pe vorbitor fără să se miște unnl. După terminare li fac ovațiuni și necunoscuții. Apoi depărtându-se publicul la ale sale meren laudă cuprinsul aceleia — predarea și pregătirea ei cu un aparat științific — și totuși nșor de înțales și celui din urmă. Apoi încarcă de laudă superioritatea ce crește astfel de preoți și oficiul protopopes care le-au

câștigat o zi nu numai plăcută ci și folositoare și edificatoare. Astfel au fost peregrinajul de acum dela Catalina, o zi ce a înveselit inimile credincioșilor — le-a recreat și edificat. *Teranul.*

Știri literari. Dl *Dimitrie Onciul*, profesor la Universitatea din București a scos într'un volum două cuvântări comemorative, ținute una la al treilea centenar dela moartea lui Mihail Viteazul și cealaltă la a patra sută dela moartea lui Ștefan cel mare. Cartea e precedată de un proiect de lege din 1864 relativ la capul lui Mihail. Scrierea se vinde cu 1 leu în folosul fondului pentru ridicarea unui monument fuerar lui Mihail Viteazul la Mănăstirea Dealul.

Masa studenților. Dr. *Emil Filipan*, medic în Năsăud a dăruit fondului pentru Masa studenților din Blaj, suma de cor. 20. Întru amintirea repaus. avocat Dr. *Emil Gerasim*.

Pentru incendiul din Câmpeni am mai primit dela On. *Nicolau Zugrav*, paroch în Uricau (diec. Lugojului) suma de cor. 3. — dela On. *Ioan Simoc*, preot în Restolț, colectă cor. 12.62. Suma totală spedită la adresa noastră e de cor. 21.62.

Avis. „Proprietarii acțiunilor Numerii: 709—718, 767—770 și 776—781 însemnate la „Ulpiana“ institut de credit în Grădiște, sunt provocați a-și aquita restanțele până la 1. Decembre a. c. la din contră sussemnatele acțiuni în sensul §-lui 8 din statute, se vor anula respective nimic. *Directiunea.*

Neorolog. † *Georgiu Tatar*, învățător gr-cat. în Petridul inferior în 3 Octobrie st. n. la 3 oare dim. după un morb îndelungat, provăzut cu sfințele sacramente ale moribunților, s-au dat nobilul său suflet în mâinile creatorului în al 35-lea an al etății și al 7-lea a fericitei sale căsătorii.

Odihnească în pace!

Nefiind în stare, ca în persoană ori prin scrisoare să aduc mulțămintă și recunoștință tuturor acelor, cari din prilejul decedării nenitatului și iubitului meu soț *Dr. Emiliu Gerasim*, m'au mângâiat cu nenumărate scrisori ori prin participare la astrucarea asămintelor lui. — li rog, să primească sincera mea mulțămintă pe această cale.

Aiud, la 30 Septemvrie 1904.

Văd. Iustina Dr. Gerasim n. Gall.

Din cauza strămutării mele vînd din mână liberă mobilele — după moda cea mai nouă — din o casă de dormit, pe cum și un piano.

A se adresa la:

Bodoki Henter Fercenczné
în Șona (Szépmező) Nr. 48.

(89) 1—2

„Caffée Grand“

„Caffée Grand“

Augustin Coltor

și-a aranjat în Strada mică *Cafenea, Cofetărie* și *Hotel* servind *bucatele cele mai gustoas*

și *beuturile cele mai bune* pe cum și *chilii oomforte și ieftine.*

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

„Asociațiunea” la Timișoara.

Lăsăm să urmeze în următoarele vorbirea, cu care *Dr. Liviu Leményi*, delegatul comitetului central, a deschis ședința adunării generale, cum și salutul *doii Emanoil Ungurean*, președintele despărțământului Timișoara.

Di. Dr. Liviu Leményi, ca delegat al Comitetului central a ținut următorul discurs:

Onorată adunare generală!

Diferite cauze de natură diferită au împedecat pe bărbații aceia, cari erau mult mai chemați decât mine de a conduce această adunare generală.

Nu mai în momentul din urmă m'a distins comitetul central cu onorifică sarcină, la care nu m-am așteptat, cred deci, că onorată adunare generală va fi cu indulgență față de mine și va aprea mai mult bunele mele intențiuni, decât modestele mele puteri.

Natura incidentală a misiunii mele aduce cu sine, că nici nu mă simt chemat a desvolta înaintea D-Voastră vre-un sistematic program sau vre-o reprivire mai amănunțită, cu atât mai virtuos, căci raportul general al comitetului central servește de bună orientare.

Chemarea măreață a Asociațiunii noastre o cunoaște fiecare membru al ei, o cunoaște fiecare Român.

Scopul pe care îl urmărește Asociațiunea noastră este atât de nobil atât de just, încât și străinul este dator să-l aproabe.

Scopul Asociațiunii este cultivarea poporului român, conservarea și desvoltarea dulcei noastre limbi strămoșești, și — urmărind acest scop — de-o parte îndeplinim numai datorința sacră firească, de altă parte uzăm de un drept neprescriptibil înăscut fiecărui individ și fiecărui popor, de un drept divin de Dumnezeu binecuvântat.

Datorința noastră și dreptul nostru de a cultiva și desvolta limba noastră sunt cu atât mai evidente, cu cât putem constata faptul, că a noastră Asociațiune nici odată nici nu s-a gândit chiar la aceea că să iese cu tendințele sale din cadrul poporului român, nici când nu a căutat a cuceri dela alții, ci numai a conserva și a desvolta ee al său.

Astfel mare păcat comite acela, păcat în contra legilor eterne, care privește cu ochi răi tendințele noastre culturale, cu care nimic alta nu ținim, decât ea și poporul nostru în limba sa și prin limba sa în nobilă frățescă emulațiune cu celelalte popoare, spre binele patriei comune, să ocupe pe teren cultural locul acela demn, la care de Providență e chemat, conform însușirilor sale, pe cari nici vitregitatea secolilor nu le-a putut înăbuși.

Asociațiunea noastră, mai cu seamă de când activitatea ei se extinde asupra tuturor locurilor din această țară locuite de Români, este singura instituțiune, care intrunește toată suflarea românească din acest regat, în ea se manifestează unitatea noastră, scopul ei este acela la a cărui ajungere cu egală însuflețire putem conlucra: putem zice deci — variind o vorbă vestită — că în tabără Asociațiunii se află poporul român din această țară.

Această tabără trebuie să o apărăm de ori-ce dușman, să o apărăm cu arma culturii, arma cea mai puternică, și să știm, că pierdută va fi limba noastră, pierdut poporul nostru, când această tabără nu o vom ști apăra, dar o vom apăra cu glorie și cu isbândă, căci purtăm luptă dreaptă și luptăm pentru existență, căci poporul care nu e capace de cultură, acela nu e nici demn de viață.

Când s-au modificat vechile statute ale Reuniunii noastre, și în special s-a lărgit teritoriul ei de activitate, s-au aflat oameni, cari din diferite puncte de vedere cu totul opuse se temeau sau se bucurau de acele schimbări prevăzând, fiecare parte din al său punct de vedere, efecte dănuoase pentru interesele culturale românești.

Iată însă experiența dovedește, că nebazate au fost de-o parte temerile, și de altă parte nerealizate au rămas speranțele, iar Asociațiunea noastră, tocmai decând în brațele sale cuprinde pe toți românii din patrie, a luat cel mai frumos avânt.

Cu vie plăcere am venit deci de astă dată în acest frumos emporiu al vechiului Bănat, în istorica cetate Timișoara, și cu bucurie vedem adunată în această sală floarea României din aceste părți.

Dacă e adevărat aceea, că renașterea culturală a României din Ardeal a isvorit din aceea fântână multe veacuri acoperită și suprimată de ordele barbare ale secolilor trecuți, trebuie să constatăm și aceea, că prin părțile Bănătului s-a născut prima mișcare pentru cultivarea poporului român și a limbei sale, prin părțile acestea s-a înființat primul institut pedagogic, din care au purces apostolii învățatori, cărora este a se mulțumi faptul că puțini țărani aflu în acest ținut, — fie dintre cei mai bătrâni — cari nu știu carte. Meritul acesta a românilor din Bănat este cu atât mai mare căci în timpurile acelea biserica ortodoxă era supusă unei erarhii străine.

Cu plăcere pot constata și faptul acela că tot din părțile Bănătului mai întâi s-au ivit bărbați, cari din căldura inimii lor s-au ocupat cu aparat științific, cu limba română, cu originea ei, cu structura ei, cu desvoltarea ei.

E deci lucru firesc, că bucuros am venit din depărtări urmând frățescă invitare adresată nouă și nu ne îndoim, că întrunirea noastră de aici va forma o treaptă nouă către înălțimea idealului nostru cultural, la care nisum, Declar adunarea generală a Asociațiunii deschisă.

Di. Emanoil Ungurean, Directorul desp. Timișoara al Asociațiunii, salută adunarea cu următorul discurs:

Prea Onorate Dle Președinte! Prea Onorat Comitet Central!

Inteligența română din despărțământul Timișoarii, reprezentată prin comitetul despărțământului, când a invitat Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român, ca să-și țină adunarea generală în ast an în Timișoara, a voit să deie dovadă, că totdeauna e gata a sprijini instituțiunile noastre culturale.

Din motiv de mare însămnătate s'a aflat îndemnată această inteligență a se înrola între sprijinitorii Asociațiunii și prin aceasta a culturii poporului nostru; acest motiv e, că în multe locuri locuite de Români, asemenea și în ținutul și jurul despărțământului Timișoarii, poporul român nici intelectualmente nu e așa de deșteptat, nici materialmente nu înaintează așa, ca să poată ține pași cu celelalte popoare intelectualmente mai deșteptate și materialmente mai înaintate; noi pe aici vedem, că în atingere cu alte neamuri conlocuitoare și în viața socială și pe terenul economic tot poporul nostru se arată inferior, el e partea care cedează.

Această împrejurare ne-a dus pe noi la convingerea, că deși avem în mare parte școli bune populare, deși școala bună populară contribuie mult la deșteptarea și moralizarea poporului, dar totuși față cu emulațiunea popoarelor pentru superioritatea și domnia culturală și economică, pentru poporul nostru dela sate acum nu mai e destulă instrucțiunea și educațiunea, ce o capătă în școala populară; — instrucțiunea și educațiunea din școala populară trebuie acum și la noi privită de minimalul cultural, ce e de lipsă în viața poporului, ca pe acest fundament să se poată treptat mai departe desvolta și întări; — deci la noi se arată în mod imperativ trebuința, ca poporul nostru, — pe cum fac și alte popoare mai culte, — să capete învățătura și după ce a eșit din școala populară; trebuie și mai departe să se lumineze, ca se poată susține și întări, însă desvoltarea culturală să nu fie numai intelectuală, ci să fie și economică, adică poporul român să nu fie numai cu carte, dar să fie și econom bun.

Aflu de lipsă a releva, că față cu progresul rapid, ce-l fac acum alte neamuri pe terenul economic, trebuie și noi în lucrările noastre culturale, în promovarea culturii generale a poporului nostru să avem totdeauna înaintea ochilor și desvoltarea și întărirea lui economică. — pentru că e frumos idealismul, cultivarea lui dă sâmn de sentiment nobil, trebuie să cultivăm și noi idealismul; acesta ne învață să ținem la naționalitatea, la limba și legea noastră, la portul, tradițiunile și datinele părinților noștri, ne învață să rămânem credincioși strănepoți ai strămoșilor noștri, adică să rămânem Români, ce au fost și dâșii.

Din idealism răsare sentimentul de dreptate și onestitate; să cultivăm acest sentiment cu mare zel, ca să nobilităm caracterul poporului, să-i ridicăm nivelul moral; în munca noastră culturală să ținim într'acolo, ca fiecărui Român să i-se prefacă în instinct, ca să fie om cinstit și om de omenie.

Dar să ținem cont de spiritul timpului și de împrejurările, în cari trăim să nu uităm că trăim într'o epocă, în care alătura cu idealismul în grad asemenea de mare domnește și realismul sau mai bine zis materialismul, adică țaria economică, sau puterea averii; — să nu pierdem din vedere, că un popor fie el cât de idealist, dacă nu se nisuește să ajungă și la bunăstare mate-

rială, dacă nu se nisuește să se întărească și în avere, dacă pe moșiile și pământul moștenit dela părinții lui se lătesc și întăresc alte neamuri, atunci poporul cel sărăcit, tocmai ca un om, care suferă de boală fără leac, cu timpul trebuie să peară.

Acest adevăr la noi aplicat, ca să fie bine înțeles și de pătura societății noastre, care n'are multă carte, zic: *că în zădărnici vom cânta noi Deșteaptă-te Române, dacă alte neamuri vor cumpăra holdele și moșiile Românilor.*

Spre paguba noastră până în timpul cel mai nou am fost idealisti și de acolo vine, că ne tot tânguim, că suntem săraci, cel în parte nu e adevărat, deci acum nu e mai destul din idealism să zicem: să ne păstrăm și apărăm limba și legea strămoșască; — acum, dacă voim să trăim și să trăim pe acest pământ, unde au trăit și strămoșii noștri, trebuie să zicem: să ne păstrăm și apărăm limba, legea și moșia; această treime aș dori eu să fie scrisă în catechismul poporului român.

Într'acele instituțiuni culturale, cari sunt chemate să grijască, ca poporul nostru să capete învățătura și după ce a eșit din școala poporală, cari sunt chemate a cultiva și desvolta literatura noastră, și prin munca lor a da direcțiune dezvoltării noastre culturale, în prima linie stă și Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român, pe care D-Voastre onorat Comitet central o reprezintă.

Dacă ne gândim, că munca noastră culturală și cu aceasta împreună întreaga activitate a Asociațiunii e avisată numai la sprijinul nostru, dacă considerăm, cât de mare e problema, ce are Asociațiunea a o deslega și cât de grele sunt datorințele, ce are a le îndeplini. — atunci dela fiecare Român, fără deschilinire de sex, care vrea ca să fie ținut de Român și de om inteligent, dela fiecare Român, care pricepe, *că numai promovarea culturii poporului nostru e mântuirea noastră, trebuie să pretindem, ca să între în șirul sprijinitorilor Asociațiunii, pentru că cine sprijinește această Asociațiune, acela sprijinește cultura poporului român.*

Acum onorat Comitet central în numele despărțământului nostru asigurându-Vă de stima și recunoștința noastră pentru zelul și iubirea de neam cu care conduceți afacerile Asociațiunii și mulțumindu-Vă pentru ostenețele, ce le puneți ca jertfă pe altarul culturii poporului nostru — am onoarea a Vă saluta.

Cestiuni liturgice.

(Fine).

Drept aceea ad a) familiarii repausului poporean de frunte, cătră stola prohodului mare, mai oferind încă 6 prescuri, pentru 6 liturgii următoare, celebrând după a lor intențiune pentru mort: prin aceasta ei au dovedit cu fapta, — știind nesciind, — cumcă saracusta stă din 7 s. liturgii, după norma celor 7 sf. sacramente ale bisericii lui Christos, și cumcă una din acelea, după datina străvechie creștinească, se celebrează pentru mort de-odată cu funebrele, adecă cu prohodul.

ad b) în acest al doilea caz încă se dovedește, cumcă după conceptul general și de-apurarea al creștinilor, saracusta stă

din 7 s. liturgii pe stipendiu, cari însă se pot aplica și pentru creștinii ce se află în viață, și anume pe baza legăturii, — comuniunii nedespărțite a bisericii triumfătoare și militante a lui Christos; pentru că lucru firesc este, cumcă pe baza acestei legături pe cum noi aici pe pământ, cu mijlocirea puterilor îngerești și a sfinților din ceruri, câștigăm positive foloase de mântuire pentru decedații noștri: pe calea aceasta, — dacă voim, chiar așa ne putem câștiga și nouă însuși. — și apoi fiindcă noi cei prezenți la s. liturgie, „aducând Treimei de viață făcătoare întru sfântă cântare,“ pe cheruvimii cu taină inchipuim, și puterile cerești împreună cu noi nevăzând servește: de aci lamurit urma de sine-și, cumcă în saracusta aplicată după intențiunea stipendiatului: prin punerea de părțicea, au părțicele anumite, și prin amintirea în ieșitul cu sfințele daruri, poate să participe și altul și mai mulți, însă stipendiul ei numai unul este, pe cum aceea saracusta din 7 liturgii stătătoare, încă numai una este; iară oblatele discreționale ale celorlalți participanți, cărora încă li-se pun părțicele, și li-se face amintirea în ieșitul cu darurile, sunt de asemenea celor dela sărutarea icoanei în biserică, și a crucei în funebrele, și nu stipendii liturgice.

Iată aci originea conceptul, și etimologia saracustei, conform cărora este însă de însemnat, cumcă sfânta biserică întemeiată fiind pentru toată omenimea de pe toate timpurile și locurile, și acestea toate după firea lor schimbătoare fiind: în decursul timpurilor a trebuit despre o parte a-și mitiga rigoarea disciplinei timpurilor apostolice, iară despre altă parte, conform doctrinei sale dumnezeiești, în afară a-și regula sistematic funcțiunile sale; deci prin urmarea acestora sfânta biserică pe cum în puterea sa apostolică a relasat credincioșilor mărturisirea și penitența publică, chiar așa statorind ca în repausul sufletesc al celor adormiți, în toate bisericile, din an în an în anumite zile să se celebreze liturgie solemnă: de aci lamurit este, cumcă aceasta liturgie solemnă, tot în puterea așezămintelor apostolice bisericesti, înlocuiește pe cea privată dela funebrele a saracustei, și cumcă prin aceasta sfânta biserică în plenitudinea potestății sale apostolice a aprobat și aproabă funebrele. — prohodul, — cu stolă.

Drept aceea referitor la saracuste, în cazurile de sub a) și b) ale studiului din „Cestiuni liturgice,“ nici preotul și nici credincioșii respectivi, întru nimic nu s-au abătut de la instituțiunile apostolice ale bisericii lui Christos, — drept dovadă, cumcă în biserică lui Christos lucră Spiritul Sfânt, prin ce instituțiunile aceleia în esența lor se conservă deapurarea genuine și neatinsă.

În biserică occidentală apoi celea 6 liturgii din saracuste sunt înlocuite cu zilele normale pentru adorarea publică alui Dumnezeu în Preasfânta Eucharistie, „expositio Sanctissimi.“

Tot pe această cale ni-se lămurește acum de sine și instituțiunea „sărindarului,“ și anume: Christos mântuitorul s-a pregătit la actul răscumpărării noastre, cu post și rugăciune de 40 de zile; deci cumpenind aceasta din punctul de vedere al firei noastre omenesti, este cu neputință a nu crede înadins, și a nu vedea lamurit, cum sfinții

apostoli și învățăceii ai lui Christos, cari și-au lăsat părinții, frații, femeile și pe fiii săi numai pentru ca să poată urma pe Christos, și cari cu toată mândria își dau averea și viața, numai pentru ca să fie alui Christos: este cu neputință a nu crede și a nu vedea, cumcă acești oameni să nu-și fi înrădăcinat în inima lor cultul și pia memorie a celui post și rugăciuni de 40 zile a mântuitorului Christos; și apoi fiindcă în firea omului zace, că cu cât are ceva impresiune mai înadins întipărită în inima sa, pe atât mai înadins stăruiește a-i da aceleia și în afară expresiunea cuvenită: de aci necesar a urmat de sine la creștinii timpurilor apostolice datina a-și da pentru sine au pentru a-i săi 40 s. liturgii, în cultul și pia venerațiune a postului și rugăciunii de 40 de zile a mântuitorului, celebrate la intențiunea, că aceia sau acela pentru care să dau, să fie „seriat, înșirât, anumerat“ celor ce participă în darurile răscumpărării și facerii destul pentru noi a mântuitorului Christos Dumnezeu omul.

Serindariul ca și Saracusta, în biserică occidentală se înlocuiește cu zilele adorațiunii publice alui Dumnezeu în Preasfântul sacrament al Eucharistiei, și cu ale procesiunilor solemne cu sf. cruce, — „dies rogationum.“

În urmă fiindcă Dumnezeu nu numai prin actul creațiunii și al răscumpărării, ci și cu mijlocirea îngerilor, a Preacuratei Fecioare, a părinților noștri patriarhi, profeți, martiri, și sfinți ni-s'a arătat nouă; de aci nu numai sfințele Dumineci, ci și sărbătorile îngerilor, ale Preacuratei Fecioare, și ale sfinților în biserică lui Christos sunt zilele memorabile ale revelațiunii dumnezeiești, și ea atari, sunt în adevăr decorul și cununa celorlalte zile ale anului; — deci cumpănind acest adevăr după măsura eucharistiei nemărginite, ce decomun caracteriza viața creștinească a timpurilor apostolice, minții sănătoase este cu neputință a nu permite și neaparat a nu crede, cumcă îndatinarea de a se întruni la părțicele adause pâinii eucharistice și alte părțicele comemorative separate, pe cum pentru preotul celebrante, așa la alor poftă, și pentru credincioșii singuratici, cu intențiune, ca pe lângă comemorarea în ieșitul cu sfințele daruri, spre edificarea celorlalți, — prin cultul și venerațiunea duminecelor și sărbătorilor de peste an, cu mijlocirea Preacuratei Fecioare, a puterilor cerești, și a tuturor sfinților, respectivului sau respectivii să se învrednicească darurilor revelațiunii dumnezeiești: își are începutul și originea sa din timpurile apostolice după dumineci și sărbători numită „cununa anului.“

Fiindcă apoi în dumineci și sărbători s. liturgie de comun să celebrează pentru popor: în biserică occidentală cununa anului a trecut în desuetudine.

Drept aceea pe când „saracusta, serindariul, cununa anului,“ din punctul de vedere al credinței creștinești, ni se lămuresc de sine ca tot atâtea dovezi positive și reale despre activitatea bisericii lui Christos, iar de altă parte despre legătura nedespărțită a acestei bisericii triumfătoare și militante, — pe care a întemeiat-o atunci când „Întru început era cuvântul, și cuvântul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era cuvântul,“ — și fiindcă Dumnezeu etern este, și lui

timpul prezent îi este eternitatea, a întemeiat-o tot atunci, când închipuit în firea noastră referitor la corpul său văzut a zis: „Strică-voiu biserica aceasta și în trei zile o voi zidi pe ea;” pe atunci tot acestea cuvinte: „saracusta, sărindar.” cu neenumărate altele, din punct de vedere al culturii noastre în limba noastră originală și genuină românească, de sine ni-se lămuresc ca tot atâtea dovezi pozitive și reale despre aceea, cumcă înaintând noi cu scrierea în românește tot mai departe după cuvântul modern de tot simpatic panslavizmului, și rădăcinile și formațiunile cuvintelor scriindu-le cu litere opuse etimologiei genuină a acelora, și apoi cel puțin $\frac{1}{2}$, a literilor împreunându-ni-le cu diverse codițe și concințele, — semne mute, — pentru ca se sune: și mai pe urmă neapărat vom ajunge acolo, unde am fost ajuns deja prin scrierea în românește cu litere cirile, — și adevărat a nu ne mai cunoaște nici originea, nici limba, nici religionea.

Pentru că adevărat este, cumcă ori care națiune, numai în limba sa genuină există și trăiește, și pe cât se abate mai tare dela originalitatea limbii, cu atât devine mai efemeră, mai fără de chip și caracter, — iată aci un singur exemplu!

Noi toți românii din orient, dela începutul creștinătății și până azi ne numim creștini, pentru că întemeietorul credinții creștinești, — pe cum între altele dovedește relațiunea prefectului Bithiniei către împăratul Traian, — în limba română s'a numit „Crestus,” și de aci românii „creștunii;” pe când tot noi românii din occident, — pe cum toate popoarele, cărora legea creștinească li-s'a propagat în grecește, — din început și până azi ne numim „christiani,” pentru că întemeietorul credinții creștinești în grecește s'a numit Christos.

Iată deci cuvintele „creștin, saracusta, sărindar.” etc. câtă lumină revarsă de asupra începutului genuin al credinții creștinești la străbunii noștri români! și cum nelavins dovedesc ele, cumcă străbunii noștri români din orient au primit credința creștinească nemijlocit dela întemeietorul aceleia, pe carele dânsii în limba lor română i-a numit „Crestus,” și aci pe sineși „creștini;” și cum apriat mai dovedesc ele, cumcă acei străbuni ai noștri au fost legionarii Romei, pe atunci domnițoarea lumii, cari păzind la crucea lui Christos, și văzând celea întâmplare în moartea lui, bătându-și piepturile au strigat: „Adevărat omul acesta Dumnezeu a fost.” — și cari legionarii ai Romei păzind temnițele orientului îndesuite cu apostolii și cu creștinii încâtușăți, și văzând celea întâmplare în jurul lor, căzând pe genunchi îi rogau: „Domnilor spuneți ce se facem ca să ne mântuim!” — și iară cumcă străbunii noștri oameni din occident au primit credința creștinească mijlocit dela apostolii propagatori, cari de comun le-au vorbit grecește, și deci „fericiți cari n-au văzut și au crezut.”

Însă tot odată aceste cuvinte, pe cum și multe altele ale limbii noastre, prealămurit ne mai dovedesc, cumcă după cuvântul modern al nostru de a serie în românește, noi în loc de a reflecta convenit la anarchismul și originalitatea limbii, scriindu-și rădăcinile și formațiunile cuvintelor cu litere necuvenite logice și noțiunei gramaticale a limbii, și acestor litere apoi pu-

nându-le codițe și alte semne deșarte și lipsite de sus de atari motive gramaticale: prin aceasta evident că ne falsificăm limba, înstrăinându-ni-o de originea sa genuină, și astfel împăingându-ne și sufocându-ne toată istoria națională și bisericească.

Drept aceea din un pericol ca acesta ne-a scos odată Blajul însă oare pe venitor maida-ne-va Blajul atâtea Blajuni ca odată pentru totdeauna să ne putem afirma în lume de acei ce înadevăr suntem: întâin-născuți fi ai Romei, carea etern este „Terra-

rum Dea gentiumque Roma?” — Doamne ajută!

Oradea-mare 1904.

Paul Vela.

BIBLIOGRAFIE.

A apărut:

Prof. Alesiu Viciu. *Limba română populară și dialectul Sicilian.* Prețul cor. 1'60.

Editor și redactor răspunzător:

Aurel C. Domșa.

Cărți ce se pot căpăta la Librăria Seminarului Arhidiecezan din Blaj.

Dr. A. Bunca,	Statistica Românilor din Transilvania în anul 1750 făcută de vicarul episcop. Petru Aron,	1.—	I. Iorga,	Sate și Preeții din Ardeal	2 50
>	>	>	V. Leonescu	Peneș Curcanul, dramă	
>	>	>	T. Duțescu-Duțu	răsboinică în 4 acte.	2.—
>	>	>	V. E. Moldovan,	Dușmănie, roman	1.—
>	>	>	G. Maurier,	Trillby, roman trad. broș.	2.—
>	>	>	Ioan Adam,	Sybaris, roman	3.—
>	>	>	>	Rătăcire, roman.	3.—
>	>	>	>	Flori de câmp, novele	1.50
>	>	>	>	Pre lângă vatră, pilde și Glume.	1.50
>	>	>	>	Leagănul viselor poem. dram.	1.—
>	>	>	I. Verne,	Castel din Carpați, roman trad. de V. Onișor broș.	1.60
>	>	>	>	ed. com.	2.40
>	>	>	>	lux	4.—
>	>	>	>	legat	3.—
>	>	>	G. Coșbuc,	Balade și Idile	2.50
>	>	>	>	Fire de tort,	2.—
>	>	>	>	Ziarul unui pierdevară	1.50
>	>	>	>	Povestea unei coroane de oțel	1.—
>	>	>	>	Războiul nostru pentru neatarnare	1.—
>	>	>	>	Căntece de vitejie	1.—
>	>	>	H. Suderman,	Ioan Botezătorul, tragedie în 5 acte	2.—
>	>	>	Secula,	Povestiri și schițe	1.—
>	>	>	D. Bolintineanu,	Manoil, roman	1.—
>	>	>	V. Onițiu,	De toate, novele	1.—
>	>	>	Petra-Petrescu,	Satul cu comorile, novelă	1.—
>	>	>	A. Bârsan,	Călătoria lui Stanley, trad. Gruia Viteazul	1.—
>	>	>	N. Țucu,	Ciripituri de Drag, doine populare și cătănești	1.—
>	>	>	Anton Pan,	Întăleptul Arkir	1.—
>	>	>	>	Til Buhoglină	1.—
>	>	>	Ioan Panțu,	Schițe	1.—
>	>	>	S. Stoica,	Schițe din popor	1.—
>	>	>	P. Suci,	Păcatele noastre	1.—
>	>	>	>	1000 doine, strigături și chiuituri	1.—
>	>	>	Ioan Creangă,	Harap alb	1.—
>	>	>	>	Moș Stoica, 101 minciuni populare	1.—
>	>	>	Bucur Posnașul,	Glume	1.—
>	>	>	I. Barac,	Arghir și Elena	1.—
>	>	>	Ioan Bota,	Andrei cel răsfățat	1.—
>	>	>	>	Câteva felicitări	1.—
>	>	>	>	Micul Scamator	1.—
>	>	>	Dr. I. Jarnik,	Pavel Cătana	1.—
>	>	>	>	Fabulele lui Esop	1.—
>	>	>	>	Geneveva	1.—
>	>	>	>	Robinson	1.—
>	>	>	>	Alexandria	1.—
>	>	>	Silv. Moldovan,	Țara noastră	1.—
>	>	>	Dr. V. Moldovan,	Despre testament	1.—
>	>	>	Ioan Bochiș,	Cursele Diavolului	1.—
>	>	>	>	Periculoși pentru Stat	1.—
>	>	>	Zoti Hodoș,	Poftă bună, carte de bucate p. I—II.	1.—
>	>	>	Ioan Dariu,	Carte de cântece, pentru toți tin. școl.	1.—

Spre știință. Rugându-ne pentru binevoitoarele comande, observăm, că comande mai mici se speadează franco dacă prețul lor (împreună cu 10—30 fl. pentru porto, și 25 fleri pentru recomandare) ni-se trimite prin asigunațiune postală. La sate unde nu se află posta în loc, trimiterea recomandată e mai sigură; când lipsește taxa de recomandare expedițiunea se face nerecomandată pe risicul comandantului. Cel ce comandă cărți, să-și însemne legibil numele, locuința și posta ultimă, comuna și comitatul. La comandă să se trimită valoarea cu mandat postal, în cazul contrar comanda mai mari să trimit cu rambursă, iar comanda mai mici nu se trimit cu rambursă, ci rămân neresolvate până când nu se trimit banii.